

Et indlæg i debatten om folkeskolens udvikling – relateret til A og SF's udspil – En ny start for folkeskolen, december 2010

Af Kirsten Krogh-Jespersen, juni 2011 og marts 2012

Socialdemokraterne, de radikale og socialistisk folkeparti har med regeringsmagten siden november 2011 muligheder for at påvirke både *diskurser* om folkeskolen og *rammerne* for folkeskolens virke og et meget stort ansvar for 'en ny diskurs om folkeskolen og en ny start for den politiske rammesætning af folkeskolen.'

Der er gode intentioner og perspektivrige udmeldinger om konkrete forbedrede rammer i A og SF's udspil, men jer er usikker på, om de meget brede formuleringer dækker over en god nok forståelse af problemstillingerne i forbindelse med folkeskolens virke og dermed peger i retning af faktiske forbedringer.

Jeg er klar over, at 'En ny start for folkeskolen' er et politisk og ikke et pædagogisk papir. Mit indlæg formidler pædagogiske forståelsesformer og begrebsanvendelser, som jeg håber kan inspirere den igangværende debat og medvirke til at skærpe og præcisere aktuelle analyser af problemstillingerne og kvalificere de konkrete politiske tiltag og ikke mindst begrundelserne for dem – det er i høj grad forhold til det sidste, regeringen vil kunne vinde respekt og lydhørhed hos dem, der skal udfylde rammerne.

Chanceuligheden og arbejdskraftproblematikken

Indtil for godt 40 år siden *forventedes det* af skolen, at den forestod sorteringen af den kommende arbejdskraft og legitimerede, at børn af ufaglærte selv blev ufaglærte, for nu at sige det kort. Hertil bidrog *den delte skole* ('fri mellem'- mellemskole/realskole), *karaktergivningen* (det var klart at de med lave karakterer selv 'var skyld i' at de ikke kom videre, det syntes de også selv) og *ungdomsuddannelsernes omfang og karakter* (gymnasiet for de udvalgte/elitens børn/de 'bogligt begavede', mesterlære og elevuddannelse for de 'praktisk' begavede/ mellemlagets begavede piger, ingenting for de ubegavede).

I dag er samfundets og arbejdsmarkedets behov, at *alle* opnår et højere uddannelsesniveau – af alle de gode grunde vi kender. Et godt liv – familie-, borger- og arbejdsliv har størst chance for at udfoldes når du ved, forstår og kan meget, mest muligt.

Risici og forbistring

Men samfundet er stadig et ulige samfund, goderne er som bekendt ulige fordelt på mange områder. Det er et åbent spørgsmål i hvilket omfang skolen alene kan imødegå det og sikre alle børn et højt udbytte. Ikke for at sige, at det ikke er skolens opgave, for det er det, men for at markere, at det kræver en rammesætning af de pædagogiske indsatser 'med tungen lige i munden', det kræver at også andre indsatser skal styrkes, og det kræver, at de politiske tiltag er lydhøre over for de professionelle behov i forhold til opgavens løsning. Jeg synes på mange måder at 'En ny start for folkeskolen' indser dette og peger i den rigtige retning.

Men:

En række *myter* er blevet hængende, fx myten om at nogle børn er 'født' bogligt begavede, mens andre er 'født' praktisk begavede. Det vil ikke give mening at afvise, at vi er skruet forskelligt sammen i udgangspunktet, men vi ved ikke på hvilke områder og med hvilke konsekvenser, miljøets indflydelse og formning af os starter dag ét, og vores forskelligheder kan helt sikkert ikke fanges ind i en så forenklet udgave, at vi skulle være enten 'bogligt' eller 'praktisk' begavede. En virkelighedsnær skolekultur og et højt fagligt (teoretisk) niveau, et bredt fagudbud og et mangfoldigt undervisningsindhold og varierede arbejdsformer gennem hele skoleforløbet adresserer både elevernes forskelligheder og borgernes og samfundets behov for alskens kompetencer. (Se senere om undervisning og arbejdsformer)

Det er vigtigt at holde tungen meget lige i munden når '*fleksibel udskoling*' tematiseres og rammesættes. Risikoen for en ny udgave af sorteringsskolen ligger lige om hjørnet. Flexibiliteten *skal* udfoldes med udgangspunkt i elevens tilhørsforhold til sin klasse, med fx periodiske holddannelser, gæstelærere, 'ud af skolen forløb' som tiltag. Det er således meget vigtigt at holde kritisk øje med konsekvenserne af fx eliteklasser som i Esbjerg, linjeklasser som i Fredericia og eventuelle erhvervsklasser.

Partnerskab der bygger på, at alle skal bidrage og yde noget er selvfølgelig en god ting. Men præmissen sættes her af de stærke og de retfærdige, og der vil der være nogle forældre, der

ikke kan leve op til forventningerne – en ny *sortering* er installeret. Det er *skolens, lærernes opgave og ansvar* at sikre elevernes undervisningsparathed og respekt for undervisningen og at de kan indgå i fællesskabet – gennem den gode og inspirerende undervisning. Det er rigtig godt, at mange familiers måde at være familier på gør opgaven let i forhold til rigtig mange børn. De 'sidste' må skolen gøre undervisningsparate med de midler, som er nødvendige, først og fremmest i form af at vække elevernes motivation for at gøre en indsats og deres oplevelse af og tro på, at det nytter, men også i form af morgenmad, en middagslur eller hvad der nu er brug for. Lærerne ved godt at det forholder sig sådan – de ved godt at det kun er tomme ord at stille sådanne krav til forældrene, som jeres udspil taler om. Det højeste de kan forvente er, at de gennem deres samtaler med forældrene om deres barns skolesituation kan inspirere og støtte forældrene i at gøre deres bedste. *Forældrekontrakter er en stor misforståelse som kun kan skade*. Ro, orden og nul mobning i klassen skal sikres af skolens målrettede indsats - i samarbejde med *eleverne*.

Specialundervisning

Helt enig i målsætningen om reduktion af 'den almindelige' specialundervisning og støtte til udvikling af ressourcecentre med de professionsgrupper og lærergrupper, der er nævnt. Der er brug for at udvikle sådanne centre – og at skærpe og præcisere, hvem der har hvilke funktioner og kompetencer i forhold til samarbejdet med klassens lærer, med forældrene og med eleverne. Tolærerordning i begynderundervisningen vil helt sikkert vise sig at være givet godt ud – støttet af målrettet udvikling af en frugtbar udnyttelse af lærer (og pædagog) ressourcerne. Jeg finder det til gengæld usandsynligt, at en ufaglært gruppe 'undervisningsassistenter' skulle kunne bidrage kvalificeret til opgavernes løsning.

Undervisnings- og arbejdsformer

I fortiden var det ikke kun skolens deling, der bidrog til bortsorteringen af elever. Det startede med undervisningsformer domineret af lærerens formidling af fag. De sproglige ressourcer som en sådan undervisning fordrer af eleverne var forbeholdt en bestemt gruppe, og skolen så det ikke som sin opgave at udvikle elevernes sprogforståelse og sprogbrug i de forskellige faglige sammenhænge. En stor gruppe elever fik langt mindre ud af deres skolegang, end de kunne have fået, fordi de blev spist af med krav om at lytte og huske, som kræver stærke sproglige kompetencer.

Her har skolen stadig et hængeparti, som er baggrunden for at en stor gruppe elever får prædikatet 'praktisk begavede', som jo dækker over: har ikke udviklet de sproglige og begrebsmæssige forudsætninger for at arbejde med fagenes teorier i en sproglig formidling, fx som den fremstår i lærerens oplæg eller en bogs tekst. Min påstand er, at det først og fremmest skyldes, at de ikke har fået tilstrækkelig mulighed for at udvikle disse sproglige ressourcer hverken hjemme *eller i skolen*. Det skal der ikke kompenseres for, det skal der laves om på. Ikke (kun) lærerens faglige formidling, men i særdeleshed elevernes forskelligartede *aktive bearbejdelse* af det faglige stof er forudsætning for, at de kan udvikle sprog og begreber. Det kræver kvalificeret individuelt og fælles arbejde, differentieret i forhold til elevernes forudsætninger og potentialer. Noget af dette arbejde kan kun baseres på teoretiske tilgange, andet kan med stor fordel have et praktisk udgangspunkt. Arbejdet må altid ledsages af, følges op af, at eleverne kommer til orde med deres begreber og møder kritisk-konstruktiv feedback – at der altså er en løbende samtale i klassen, som bringer de faglige begreber i spil. Her er også afsættet for en fremadrettet evaluering.

Et udviklet sprog er også forudsætning for at analysere og handle hensigtsmæssigt i sociale sammenhænge. Et fattigt sprog giver oplevelse af afmagt og kan føre til vold, sproglig formåen muliggør forhandling og aftaler.

Udtrykket 'ansvar for egen læring', som desværre er fuldstændig fordrejet, når det bruges som et didaktisk, uddannelsespolitisk eller moralsk¹ begreb, rummer den kerne af sandhed, at det er elevens målrettede indsats, der fører til hendes læring. Derfor er didaktikken optaget af at identificere og kvalificere arbejdsformer i skolen, der kan målrette elevernes aktive bearbejdning af et givet fagligt indhold. Det har selvsagt mange former afhængigt af fagets karakter, fx aktiv lytning, ihærdig øvelse og træning, praktiske og kreative udkast (sproglige, manuelle og kunstneriske), målrettet og problemorienteret projektarbejde osv. Tolærerordninger, faglige vejledere, muligheden for at trække på gæstelærere, 'ud af skolen aktiviteter' kan bidrage til kvalificering af undervisningsformernes mangfoldighed og elevernes arbejde.

¹ Folkeskolens lov - og regelsæt operer ikke med begrebet, sådan som man skulle tro det er tilfældet, når man læser Lars Olsen. Hvem der hylder og bruger begrebet som didaktisk begreb svæver i det uvisse, men når der fx henvises til '90'ernes pædagogik baseret på eller præget af 'ansvar for egen læring' som forklaring på fx dårlige placeringer i PISA vil nogen vel tænke at en sådan pædagogik findes. Det gør den ikke.

Nationale test

Nationale test kan kun få en positiv effekt, hvis de er lavet og kan analyseres på en sådan måde, at lærerne faktisk får nye og relevante informationer om elevernes viden og kunnen, som kan danne afsæt for vejledning, undervisningstiltag og arbejdsformer. Sådan kan testene ikke bruges i dag, så der forestår et stykke udviklingsarbejde, som selvsagt kun giver mening, hvis hensigten med testene er at forbedre undervisningen og elevernes arbejde og ikke at rangordne hverken elever, lærere eller skoler.